

LIBRIS

We know
books

JOHN SELLARS

**LECTII DE
,
STOICISM**

**CE NE ÎNVAȚĂ FILOSOFI ANTICI
DESPRE CUM SĂ TRĂIM**

Traducere din limba engleză
CLAUDIA ROXANA OLTEANU

LITERA
București

Lessons in Stoicism

Copyright © John Sellars 2021

Ediție publicată pentru prima dată în 2021
de Allen Lane, un imprint al Penguin Press.
Penguin Press face parte din grupul de companii
al Penguin Random House

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Lecții de stoicism

John Sellars

Copyright © 2022 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactori: Teodora Nicolau, Sabrina Florescu

Redactor coordonator: Ilieș Câmpeanu

Corector: Oana Apostolescu

Copertă: Flori Zahiu-Popescu

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SELLARS, JOHN

Lecții de stoicism: ce ne învață filosofii antici
despre cum să trăim / John Sellars; trad. din lb. engleză
de Claudia Roxana Olteanu. – București: Litera, 2022
ISBN 978-606-33-8900-9

I. Olteanu, Claudia Roxana (trad.)

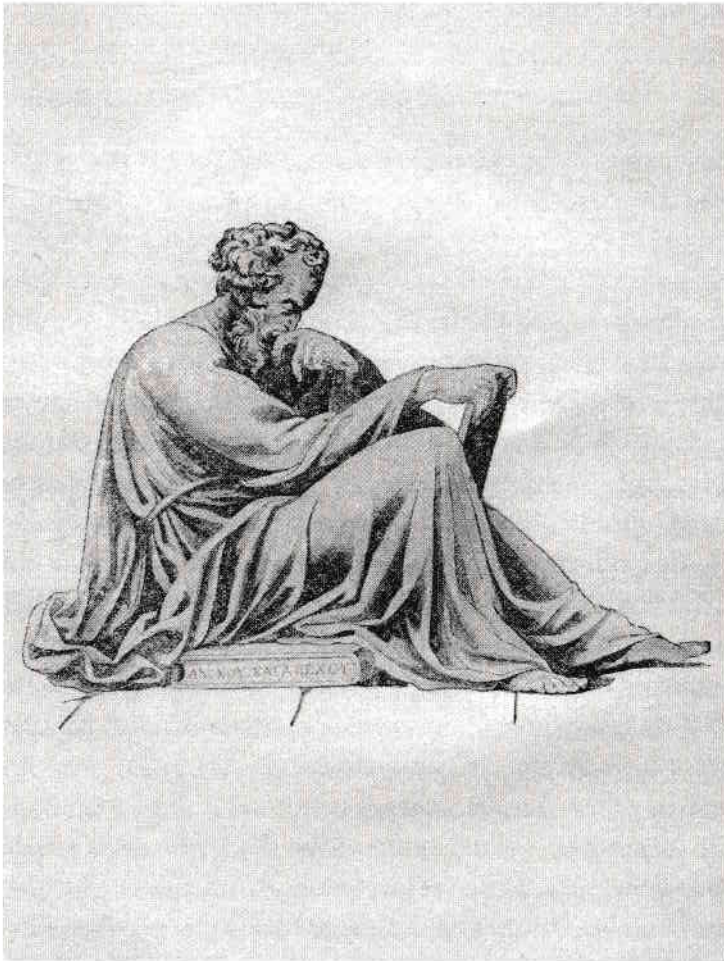
Cuprins

Prolog	7
1 Filosoful ca medic	11
2 Ce anume controlezi?	21
3 Problema emoțiilor	27
4 Cum faci față greutăților	35
5 Locul nostru în natură	43
6 Viață și moarte	51
7 Cum trăim împreună	59
Epilog	67
<i>Bibliografie</i>	69
<i>Note</i>	73
<i>Mulțumiri</i>	76
<i>Indice</i>	77
<i>Despre autor</i>	80

FILOSOFUL CA MEDIC

Spre sfârșitul secolului I d.Hr., un fost sclav originar din Asia Mică, al cărui nume real nici măcar nu îl cunoaștem, a înființat o școală de filosofie într-un orașel nou de pe coasta de vest a Greciei. Ajunsese acolo nu doar din proprie voință, fiind exilat din Roma – împreună cu toți ceilalți filosofi – de către împăratul Domițian, care vedea în genul acesta de intelectuali o amenințare potențială la adresa domniei lui. Orașelul se numea Nicopole și fusese întemeiat cu vreun secol înainte de Augustus, iar fostul sclav era cunoscut sub numele de Epictet, care în limba greacă înseamnă pur și simplu „dobândit“. În anii în care a funcționat, școala lui Epictet a atras mulți discipoli și vizitatori celebri, inclusiv pe împăratul Hadrian, care avea o preferință mult mai marcată față de filosofi decât unii dintre predecesorii lui. Epictet nu a scris nimic, dar unul dintre discipolii lui – un tânăr pe nume Arrian, care a devenit la rândul lui un istoric important – a luat notițe după discuțiile de la școală și mai târziu le-a adunat într-o lucrare intitulată *Diatribes*. În *Diatribes*, Epictet își definește foarte clar rolul ca filosof. Filosoful, spune el, este un medic, iar școala filosofului este un spital – un spital pentru suflete.

Definind astfel filosofia, Epictet urma o tradiție filosofică greacă adânc înrădăcinată care ajungea cel puțin până la Socrate. În primele dialoguri ale lui Platon, Socrate

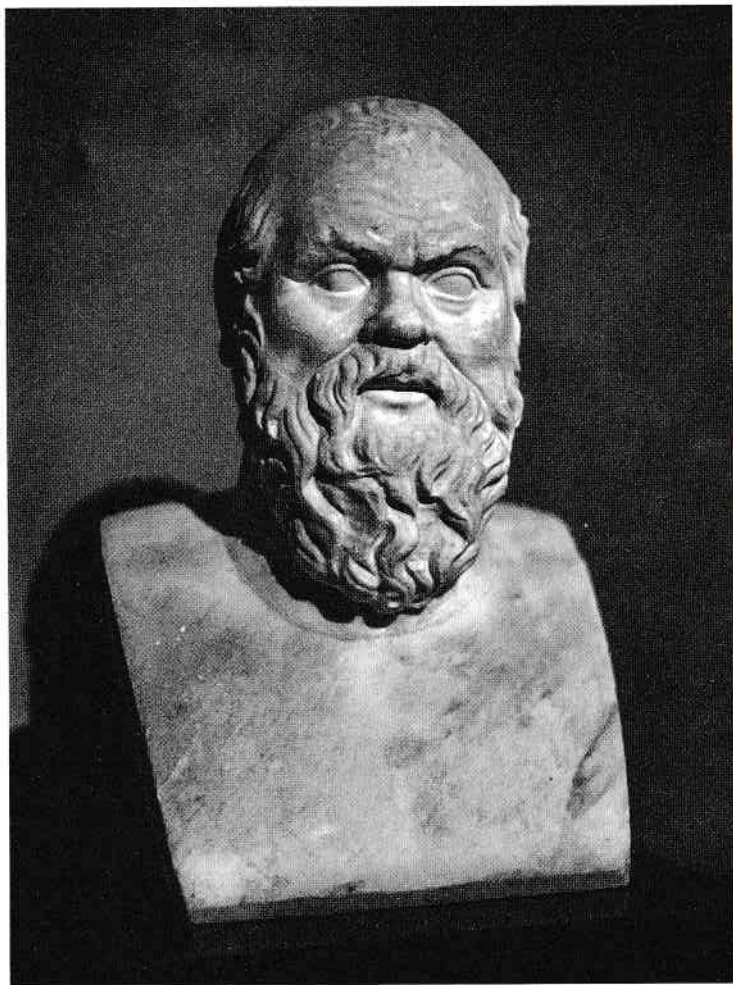

Epictet

susținuse că misiunea filosofului era să aibă grijă de sufletul omului, la fel cum un medic are grijă de trup. Prin „suflet“ nu trebuie să înțelegem ceva imaterial, nemuritor sau supranatural. În acest context trebuie să îl înțelegem doar ca minte, gânduri și credințe. Misiunea filosofului este să analizeze și să aprecieze ideile cuiva, să le examineze coerența și validitatea. Asupra acestui lucru s-au pus de acord aproape toți filosofii antici sau moderni.

Pentru Socrate, și mai târziu pentru stoici, această aplecare spre îngrijirea sufletului era cu atât mai importantă cu cât el și stoicii susțineau că starea sufletului determină în final calitatea vieții noastre. Se știe că Socrate și-a mustrat concetățenii din Atena spunându-le că acordă prea mare atenție trupului și averilor, dar prea puțină sufletului – lucrurilor pe care le cred sau le gândesc, valorilor și caracterului. Iar Socrate spunea insistent că esențial pentru o viață bună și fericită este să acorzi atenție celor din urmă, nu celor dintâi. Într-un raționament care mai târziu a fost preluat de stoici, Socrate a încercat să demonstreze că un lucru precum o mare bogăție este inutil, într-o anumită privință. Mai precis, el a susținut că averea materială are o valoare neutră, întrucât poate fi folosită într-un scop bun sau rău. Banii în sine nu sunt nici buni, nici răi. Depinde de caracterul persoanei care îi are dacă sunt folosiți într-un scop bun sau într-unul rău. Un om virtuos poate folosi banii ca să facă lucruri bune, în timp ce un om mai puțin virtuos îi poate folosi pentru a face mult rău.

Ce ne spune asta? Ne arată că valoarea reală – sursa binelui sau a răului – rezidă în *caracterul* persoanei care are banii, nu în banii propriu-ziși. Ne mai arată că, dacă acordăm o atenție excesivă banilor și averilor noastre, neglijând

Bust al lui Socrate. Copie romană după originalul grec.

starea caracterului nostru, facem o mare greșeală. Este treaba filosofului să ne provoace să vedem acest lucru, apoi să ne susțină când încercăm să ne vindecăm sufletul de infirmitățile pe care le-ar putea avea.

Unul dintre răspunsurile la acest raționament ar fi să spunem că trebuie să acordăm atenție *numai* stării sufletului nostru și să devenim indiferenți la lucrurile lumesti, cum ar fi succes, bani sau reputație. Într-adevăr, stoicii considerau aceste lucruri „indiferente”. Doar un caracter excelent, virtuos este cu adevărat bun, susțineau ei, și doar opusul lui, un caracter vicios, este rău; toate celelalte sunt pur și simplu „indiferente”. După Socrate au existat câțiva filosofi care au gândit la fel. Aceștia au fost cinicii, dintre care cel mai cunoscut era Diogene din Sinope, despre care se spune că ar fi trăit – cel puțin o vreme – într-un butoi, ca un câine de pripas. Diogene aspira la un caracter virtuos, excelent, sacrificând toate celelalte lucruri, și pleda pentru o viață simplă și austeră, în armonie cu Natura. Se spune că, atunci când a văzut un copil care bea apă din palmele făcute căuș, Diogene ar fi zis: „Un copil m-a întrecut în simplitatea traiului”, după care ar fi aruncat și unul dintre puținele lucruri pe care le deținea – o cupă.

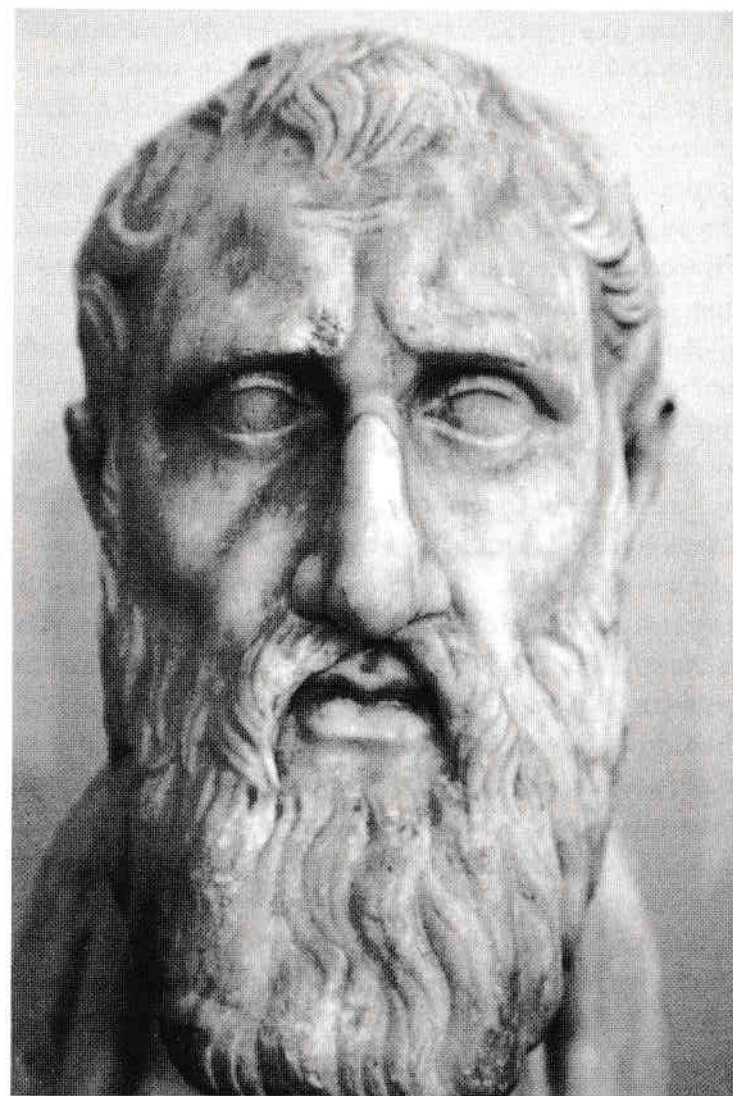
Zenon*, primul dintre stoici, a fost atras o vreme de modul de viață al cinicilor, dar în final l-a considerat insuficient. Socrate spusese că banii pot fi folosiți în scopuri bune sau rele, dar dacă nu ai bani, nu poți face nici un bine cu ei. Așa cum observase Aristotel, anumite

* Zenon din Kition (cca 334–cca 262 î.Hr.) a fost un filosof născut în Kition, în Cipru de astăzi. A pus bazele școlii de gândire stoice la Atena, la începutul secolului al III-lea î.Hr. (n.red.)

virtuți, cum ar fi generozitatea și caritatea, au nevoie de o oarecare avuție. Mai mult decât atât, disprețul extrem pe care Diogene îl avea față de averi părea să meargă mai departe de afirmația că aceste lucruri sunt doar „indiferente“. Dacă banii sunt într-adevăr indiferenți, atunci de ce ți-ar păsa că ești sărac lipit pământului sau putred de bogat? Diogene pare să spună că întotdeauna este mai bine să fii sărac decât bogat. Se poate observa cum acest elogiu al sărăciei și-a pus amprenta mai târziu asupra unor părți din tradiția creștină.

Dar nu aceasta era opinia lui Zenon. Diogene spusese că trebuie să trăim în armonie cu Natura. Răspunsul lui Zenon a fost că este perfect natural să căutăm lucruri care ne ajută să supraviețuim – mâncare, adăpost, lucruri care ne mențin sănătatea și averi care contribuie la confortul nostru fizic. Cu toții facem asta și nu trebuie să ne simțim prost. Cu toții căutăm prosperitatea materială pentru că ne ajută să ne asigurăm supraviețuirea.

În limbaj cotidian, am putea spune că toate aceste lucruri care ne aduc beneficii sunt „bune“, dar Zenon, mergând pe urmele lui Socrate, voia să păstreze cuvântul „bun“ pentru caracterul excelent, virtuos. Prin urmare, a spus că acestea au valoare. Pentru noi are valoare faptul că suntem sănătoși, înstăriți și respectați, dar nici unul dintre aceste lucruri nu este „bun“, așa cum este bun un caracter excelent. Din acest motiv, Zenon a ajuns să numească astfel de lucruri „indiferente preferate“ în vocabularul lui tehnic. Toate celelalte fiind egale, noi vom prefera să fim bogați, nu săraci, sănătoși, nu bolnavi, respectați, nu disprețuiți. Sigur că vrem asta, cine nu ar vrea? Dar – și acesta este un punct-cheie – pentru că un caracter virtuos este *singurul* lucru cu adevărat

Zenon din Kition